

Grund *zu* gehen d. i. um sichere Tritte zu thun 3.3.1. धीरा इच्छन्तुर्धर्षणैर्धरम् können auf festem Grund Fuss fassen 9,73,3. — b) Grund so v. a. der feste Erdboden: धर्षणमध्युत्तम् RV. 1,36,5. दाधार यो धर्षणं स त्यतीता 10,114,4. स्तम्भीह्यो स धर्षणं प्रुषायत् 4,121,2. — c) Grund so v. a. das Unterste, Innerste: धर्मन्दिवा धर्षणे सत्यमर्षितम् RV. 10,170,2. दिवा धर्मन्धर्षणे (entstellt im Comm. zu einem von Nṛsiṃha mitgetheilten Uṇādis. bei Gold. Mān. 160, b, N. 190) सेडयो नृन् 5,15,2. — d) Behältniss: बुद्धिर्माते धर्षणं मद्यो अग्रम् RV. 10,83,7. AV. 7,3,1. ऊर्जस्क्मन् धर्षणं आ वषायसे RV. 10,44,4. अषच्छं धर्षणं वषयर्षितं 9,107,5. — e) = उदक Wasser Naigh. 1,12. Nir. 12,32 und von den Commentatoren in vielen Stellen so aufgefasst. Nach Med. p. 35 masc. in dieser Bed.

2. धर्षण m. saugendes Kalb: उपसृजन्धर्षणं मात्रे धर्षणे मातरं धर्षन् VS. 8,51. — Von धा saugen, anklingend an धार, welches dieselbe Bed. hat; aber aus den in der Liturgie unmittelbar vorangehenden Worten lässt sich eine künstliche Wortbildung vermuthen, mit welcher zugleich ein Anklang an die Wurzel धर् gesucht wurde.

धर्षणकर (1. ध + कर) adj. etwa im Grunde schwankend: तमस् RV. 1,34,10.

धर्ष (धृज्, धर्षति gehen, sich bewegen Dhātup. 7,42. — Vgl. धन्, धञ्, धिन्.

धर्षास adj. so v. a. das folg.: विश्वव्यचसे ता धर्षासाय ता इविषाय ता Kāth. 40,4.

धर्षासि adj. etwa kräftig, stark, rüstig; unter den Synonymen von बल Naigh. 2,9. वज्र RV. 8,6,14. मयि वागस्तु धर्षासि: TBa. 2,7,10,4. अस्मे रयि न स्वर्ध् दमनसं भगं दत्तं न पपचासि धर्षासिम् RV. 1,141,11. तामग्ने धर्षासि वपे नमसोप सेदिम 5,8,4. आ धर्षासिर्बुद्धिर्दिवो रराणो गन्तु 43,13. Oeffers vom Soma: muthig, feurig: आ योनिं धर्षासि: संद: 9,2,2. 23,5. 26,3. 37,2. 38,6. 99,5. — कदं स्तस्य धर्षासि कद्रुणस्य चक्षणां viell. standhaft, dauerhaft 1,103,6. Die Comm. erklären das Wort durch धारक und ähnlich; das Wort wird wohl nicht unmittelbar von धर्, sondern von einer mit dieser Wurzel zusammenhängenden Form धर्ष (धृण्) durch das suff. असि abzuleiten sein.

धर्षि (wie eben) adj. so v. a. धर्षासि: अग्निर्गेशे वसन्तां प्रुचिर्षो धर्षिरेषाम् RV. 1,127,7.

धर्तर (von धर्) m. Träger, Stützer; Erhalter, Bewahrer: इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धर्ता RV. 1,11,4. दिव: 3,49,4. 4,33,2. 9,26,2. 10,10,2. रजस: 5,69,4. आणयो: 9,63,11. चर्यणीनाम् 1,17,2. कृष्टीनाम् 5,1,6. 9,3. 67,2. 8,41,5. राय: 5,13,1. 9,33,2. धर्तानाम् 1,102,5. विद्वथस्य AV. 7,73,4. शं नो धाता शुम् धर्ता नो अस्तु RV. 7,33,3. इन्द्रो धर्ता गृहेषु न: TS. 2,4,5,1. AV. 16,3,3. VS. 17,56,82. 18,7. Dunkel ist die Bed. der Form धर्तरि in folgenden Stellen: स ऋणचिदृणाया ब्रह्मणस्पतिर्दुक्ता कृता मरु स्तस्य धर्तरि RV. 2,23,17. हा जना यातयन्तर्गते नरा च शंसं देव्यं च धर्तरि 9,86,42. In beiden Stellen wäre ein nom. dem Zusammenhange angemessen. f. धर्तरि VS. 13,18. 14,5. TS. 4,4,44,2. Vgl. धरित्री.

धर्तव्य partic. fut. pass. von धर् CKDa. Wils.

धर्तु nom act. von धर्: s. डर्धतु.

III. Theil.

धर्तु = धत्तु Nigh. Pa.

धर्त्र (von धर्) Uṇādis. 4,166. n. Stütze, Halt: धर्त्रमसि दिवं दृक् VS. 1,18. 14,23. पञ्चानो वा वातानां पञ्चाय धर्त्राय गृह्णामि TS. 1,6,4,2. 2,2,12,4. Çāṅkh. Çr. 8,24,13. Nach Uggāval. = गृह Haws, nach Uṇādivr. im Sāmksuipras. = धर्म und क्रतु.

धर्बक m. N. pr. eines Sohnes des Agātaçatru VP. 467. LIA. 1. Anh. xxxiii.

धर्म, धर्मति (denom. von धर्म) zum Gesetz werden Vop. 21,9.

धर्म (von धर्) Uṇādis. 1,139. m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2,4,31. AK. 1,1,4,2. Trik. 3,3,11. H. an. 2,327. Med. m. 16. Das n. selten. z. B. MBa. 12,2260. 9232 (धर्माणि von धर्मन्?). 13. 1370. Am Ende eines adj. comp. f. आ 12,7830. R. 2,42,7. Der RV. kennt das Wort noch nicht. (vgl. 2. धर्मन्). 1) Satzung, Ordnung; a) Sitte, Recht, Pflicht, Tugend; b) Gesetz, Brauch, Vorschrift, Regel; = पुण्य AK. 1,1,4,2. 3,4,22,141. H. 1379. H. an. Med. = आचार AK. 3,4,22,141. H. an. Med. = अहिंसा Trik. 3,3,298. H. an. Med. = न्याय AK. H. an. Med. = दानादिक H. an. धर्मं पुराणमनुपालयन्ती die alte Sitte AV. 18,3,1. अमो धर्मश्च कर्म च 11,7,17. ओश्च धर्मश्च 12,5,7. VS. 20,9. 13,6. 30,6. TS. 3,3,2. 2. धर्मस्य गोप्ता Ait. Br. 8,12. तेदेतत्तत्रस्य तत्रं यद्धर्मस्तस्माद्धर्मात्परं नास्त्यथो अक्लीयान्क्लीयांसमाशंसते धर्मेण यथा राजैव यो वै स धर्म: सत्यं वै तत्तस्मात्सत्यं वदत्तमाहुर्धर्मं वदतीति Çat. Br. 14,4,2,26. Taitt. Ār. 4,42,30. यो हि परमतां गच्छति तं हि धर्म उपयति in Rechtssachen Çat. Br. 5,3,3,9. धर्माणामधिपति: Varuṇa Çāṅkh. Çr. 4,10,1. धर्मेण सर्वमिदं परिगृहीतम् Taitt. Ār. 10,79,80. यतो ऽभ्युदयनिःश्रेयससिद्धि: स धर्म: Kāṇḍa 1,2. एक एव सुहृद्धर्मो निधने ऽप्यनुवाति य: die Tugenden, die guten Werke Hit. 1,39. दानधर्मादिकं चरतु 10,21. Kap. 2,14. वेद: स्मृति: सदाचार: स्वस्य च प्रिमात्मन: । एतच्चतुर्विधं प्राहु: सात्ताद्धर्मस्य लक्षणम् II M. 2,12. दशकं धर्मलक्षणम् 6,92,94. दण्डं धर्मं विदुर्बुधा: 7,18. षष्ठशक्तेरपि धर्म एष: Çāṅk. 101. 101,7. चेदनालक्ष्णो ऽर्थो धर्म: Gaim. 1,2. विहितकर्मज्ञन्यो धर्म: Tarkas. 54. मरु धर्मं चरत: Āçv. Gṛh. 1,6. Kauç. 17. स्वाध्याय° Regel Taitt. Ār. 1,32,4. धर्मान्कुर्यात् उक्ता ब्राह्मणेन Lāṭs. 8,2,1. जनपद° Āçv. Gṛh. 1,7. 17. Kauç. 82. स्त्री° M. 1,114. विभाग° 115. आपद्धर्मं च वर्णानाम् 116. 10,130. दान° 4,227. धर्म: शेषो ऽङ्गं (vgl. Trik. 3,3,8) गुण इत्येकार्था: Schol. zu Kātj. Çr. 1,2,3. स्योतिष्टोम° Kātj. Çr. 12,1,1. पौर्णमास° 5,11,3. Çāṅkh. Çr. 4,5,14. 13,20,11. Āçv. Çr. 12,8. एकीभावनो धर्मा: Bestimmungen RV. Prāt. 3,8. यून° M. 9,220. धर्मान्संस्थापयामासुङ्क्षानाम् MBa. 6,27. °मात्र nur auf Brauch beruhend Kātj. Çr. 1,8,7. 9,3,10. °ल 4,12,16. धर्मेण nach Recht, der Pflicht gemäss, auf gerechte Weise, nach der Vorschrift N. 5,25,42. R. 1,38,20. 69,19. Ueber den Trivarga धर्म, काम, अर्थ und den Katurvarga धर्म, काम, अर्थ, मोक्ष s. u. अर्थ 3. धर्म unter den verschiedenen bildlichen Bezeichnungen für Strafe MBa. 12,4428. — 2) die Natur —, die Art und Weise eines Dinges, eine wesentliche, charakteristische Eigenschaft, ein solches Merkmal, Eigenthümlichkeit; = स्वभाव AK. 3,4,22,141. H. an. Med. = भाव u. s. w. Trik. 3,2,21. H. 1376. प्रज्ञा वर्धमाना चतुरो धर्मान्ब्राह्मणमभिनिष्पादयति Çat. Br. 11,5,3,1. Kāthop. 4,14. प्रचयस्वर्धर्म RV. Prāt. 3,13. (वर्णानाम्) संकीर्तो धर्म: 14,1. अन्य-धर्मत्व Kapila 1,16. देहधर्मत्व 14. Sāh. D. 9,3. 28,16. लघ्वादिधर्म Kap. 1,129.